

BLICHERNOTER indeholder:

Mere endnu – Digte af Knud Sørensen ved Bente Harbo

De fem Halder og St.St. Blicher ved centerleder Peter Rannes

Præste-, degne- og jordemoderost af Magne Juhl

En Grønlandsk Dagbog. Red.

Årsfest 2015. Reportage

Kulturarven

1/ Johs. Nørregaard Frandsen

2/ Blicherselskabet

3/ B.S. Ingemann-Selskabet

4/ Heiberg-Selskabet

5/ H.C. Andersen Samfundet

**Julegaver: Køb selskabets bøger
Se vedlagte samt hjemmesiden**

Fotos fra årsfesten James Lerche

I bladet præsenterer vort nye bestyrelsesmedlem Per Vibskov Nielsen sig selv. Han er sognepræst ved Roskilde Domkirke, men fra 1. december 2015 provst på Nørrebro i København

Bestyrelsen for Blicher-Selskabet 2015

Formand: Operasanger Erik Harbo
Næstformand: Fuldmægtig Peder Porse

Sekretær og kasserer: James Lerche
Museumsdirektør Tinna Møbjerg
Museumsinspektør Karen M. Boe
Skuespiller Paul Hüttel

Lektor Henrik Ljungberg

Lektor Dorrit Færk Møller

Lektor Thorkild Holm

Suppleant: Pastor Per Vibskov og

Adjunkt Anders Gjering

Antal medl.: ca. 550 (325 husstande)

Medlemskab: Husstand 150 kr.

Udland 200 kr. Institutioner: 200 kr.

Danske Bank reg. 1551 4090780 el.

Giro-nr 409 0780

Blicher-Selskabets adresse:

Havelodden 64, 4000 Roskilde,
tlf. 46 37 39 20

mail: erik.harbo@mail.dk

Blichernoter udgives 3 gange årligt,

redigeret af Erik Harbo

www.blicherselskabet.dk

ISSN 1602-2742

BLICHERNOTER**MEDDELELSER FRA
BLICHER-SELKABET**

Selskabet blev stiftet 11. oktober 1951

www.blicherselskabet.dk

November 2015

Kære medlemmer!

Årsfesten i Teatermuseet i Hofteatret 11. okt. er veloverstået. Vi har valgt at bringe de mange mundtlige indlæg som B.S. Ingemann-Selskabet, Heiberg-Selskabet og H.C. Andersen Samfundets formænd Niels Kofoed, Kirsten Dreyer og Claus Tilling fremførte i første afdeling af programmet sammen med professor Johs. Nørregaard Frandsens fine oplæg om *Vores klassiske Kulturarv*. Se hjemmesiden.

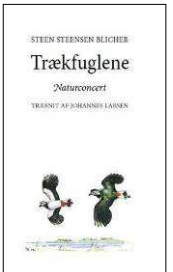
Vi skulle høre om de ægte bærere af kulturarven, vore klassiske forfattere.

Efter pausen var der sang ved Trine Vestergaard og Uffe Henriksen med pianisten Henrik Metz, og oplæsning ved Paul Hüttel, Bente Harbo og Peder Porse, der læste fra *E Bindstouw*.

Årets boggave *Trækfuglene*

Vi har fornøjelsen af at fremsende årets boggave som vi tidligere har informeret om: Blichers *Trækfuglene* fra 1838 i en smuk udgave der følger det oplæg vores tidligere næstformand Poul Kristensen (død i 2014) trykte i 2001 ved selskabets 50års jubilæum. Også denne gang samarbejder vi med Johannes Larsen museet i Kerteminde.

Vi vil gerne være med til at udbrede bogen, så vi foreslår vore medlemmer at bruge den som julegave. Bestil tre styk til 250 kr. og få dem tilsendt inden jul. Se bestillingssedlen.

NB. Vi har flyttet opkrævningen af årskontingentet 2016 til denne udsendelse. Se venligst vedlagte

Kommende arrangementer

**Tirsdag d.12. april 2016: Generalforsamling i Kompagnisalen
Feb/marts Folkeuniversitetet Roskilde: Foredragsserie om Blicher
Studiekredse i Thorning 18. nov samt to gange i foråret 2016**

Marts/april 2016: Udgivelsen af *Blichers Jylland*

24.-27. maj 2016: Udflugt i Blichers Jylland, se vedlagte

Søndag 9. oktober 2016 Årsfest i Teatermuseet i Hofteatret

Knud Sørensen *Mere endnu*

Flere anmeldere af Knud Sørensen's nye digtsamling *Mere endnu* nævner hans 87 år, og det ligger mellem linjerne, at det er godt gået af en mand på hans alder. Men i bedste Knud Sørensen'sk ånd er der intet aldersbestemt i disse digte, som fremstår lige friske og absolut uden udløbsdato. Alderen spores dog i den livs-erfaring, der skinner gennem digtene; man bliver klogere og beriget af at gæste Knud Sørensen's digterstue.

Han ejer denne lykkelige evne til ubesværet at gå ind og ud af materien og tiden. At give ordene uventede drejninger, så det, der umiddelbart virker kendt og almindeligt, pludselig får en anden dimension. Det er Knud Sørensen, der ser, men det er hans briller, der ser skarpt. Disse briller er helt H.C. Andersen'ske, og de kan næppe købes hos nogen optiker. Og i Blicher-parafrasen *Stundom* kommer man til at tvivle på, hvem der egentlig er digteren: er det Blicher selv? er det Per Højholt? eller er det – ja, det må være ejeren af de tabte briller, der nu ligger og ser og ser på stien til Stubber Kloster.

En så erfaren digter som Knud Sørensen kender sine virkemidler og kan kunsten at anvende dem så diskret, at man tror selv at opleve det beskrevne – og man bliver glad.

Så fremover vil også jeg iføre mig min dag og prøve at finde en ny forståelse – et sted uden for tiden. *Bente Harbo*

STUNDOM

låner Blicher mig
sine øjne
og et enkelt
af sine ord

og således udstyret
går jeg gennem denne del
af det rigtige Jylland
og glæder mig med ham
over hedefåret
spejder med ham
efter en menneskelig våning
og jeg aner
i en rydning derhenne
profiler af et par rakkere
omkring en stor sten
men kan ikke helt
fokuserer på dem
mangler nok
Blichers små
ovale briller,
men alligevel
den dybe stemning herude
ser jeg tydeligt
isprængt lidt fuglesang

men vær rolige
alle I kramsfugle
sine doner bundet af hestehår
har han ikke lånt mig
så det bliver ikke i dag
I fanges i buskene
og ender som det han yndede
og beskrev som
små nydelige stege.

Og heller ikke jagtgeværet
har jeg fået med
så de ænder
der befugler Flyndersø's flade
og den hare
der har forputtet sig
og som jeg ikke har nogen hund
til at jage op
kan se denne dag

trygt i møde.
Også jeg
føler den tryghed
jeg har bevæget mig
ind i.

Tak til Gyldendal og Knud Sørensen

af at blive savet op – og længslen efter det – finder vi i Thomas Mann's Doktor Faustus, som Mann-selskabet og HCA-Samfundet netop har haft et medlemsarrangement om.

Eventyrene er oversat til alverdens sprog, og tolkningen af dem afsløres i illustrationerne: er de kun sødladne, overfladiske og idylliserende, disneyficerede, eller er der sans for kompleksitet og dybde.

Fra den hjemlige litteraturhistorie kan vi nævne Henrik Pontoppidans opgør med idyllen og den lykkelige slutning i Den grimme ælling i novellen Ørneflugt og romanen Lykkeper. Tekstsammenstillinger som har givet generationer af danskere stof til at komme fra romantik til naturalisme.

Fra nyere tid vil jeg fremhæve Villy Sørensen, der både har skrevet fremragende socialpsykologiske analyser af mange af eventyrene – ikke mindst Skyggen – og romanerne i den litterær- filosofiske bog Hverken- eller fra 1961 -OG har digtet en modhistorie til Snedronningen, der jo handler om Kay og Gerda og troldsplinten, som Kay får i øjet og hjertet. Villy Sørensen's En glashistorie fra Formynderfortællinger fra 1964 handler om Gert og Kaja og et glas som en gammel optiker opfinder, hvor igennem alt slet og hæsligt ses som noget godt. Befolkningen får brilleglas og siden vinduesglas med den attraktive egenskab, de bliver til slut blinde, og alt ender i kaos og undergang.

En glashistorie er ikke en dementi, men en moderne kritisk dialog i et splittet verdensbillede.

Villy Sørensen fik HCA-Prisen og medaljen i 1993 og sagde i sin takketal

hvordan eventyrene var der så langt tilbage han kunne huske, hvordan han som dreng til sin overraskelse fik at vide at der var en Hans Christian, en H.C. Andersen, der havde skrevet dem. De forekom ham selvfølgelig.

Noget af det selvfølgelig der er blevet fællesgods, ligger også i mundtligheden som vi finder især i eventyrene. Andersen elskede at optræde og deklamere sine tekster. Eventyrene blev afprøvet og rettet til efter oplæsning i de familier der havde ham som gæst.

Men hvordan kom Hans Christian selv ind i den litterære arv?

Jeg vil læse et lille stykke fra Levnedsbogen, som Andersen udarbejdede i 1832 før sin store rejse, men som dengang ikke blev trykt, men lagt i skuffen, indtil Hans Brix udgav den i 1926 og gav den titlen H.C. Andersen's Levnedsbog, En tidlig selvbiografi.

Hos genboen madam Bunkeflod, enke efter præsten Bunkeflod, kom drengen og havde lejlighed til at læse mange bøger, heriblandt en række klassikere.

LÆS: Levnedsbogen s. 34 til s. 35: ”Nu læste jeg ellers den første tragedie ... – og læste det for alle jeg fik fat på”.

Blicher-Selskabets regnskab 2014

Indtægter	76.151
Udgifter	<u>76.560</u>
Resultat	-409
Formålsbest. udgifter	<u>9.206</u>
Årets resultat	-8.797
Kapitalkonto 1.1.2013	32.147
Passiver ialt	<u>56.869</u>

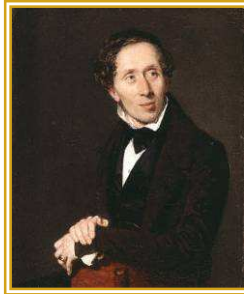
Blicherfonden

Kapital på 300.000 kr.

os koldt ned ad ryggen. Ja, selv i Olsenbanden-filmene, det mest danske af det danske, er den blevet brugt på genial vis.

Og til slut har vi Johanne Luise Heiberg, dansk teaters største dame gennem tiderne og forfatteren til et hovedværk i dansk litteratur: "Et Liv gjenoplevet i Erindringen", hvor hun giver sit eget billede af teatrets historie i Guldalderen men også reflekterer over skuespilkunsten, som har bud til os i dag. Og så skal vi ikke glemme, at hun var den første, der læste en af Blichers noveller, nemlig "Hosekræmmeren" op fra Det Kongelige Teaters scene ved en aftenunderholdning den 9. februar 1834. Hun brillerede i tidens moderne stykker, inspirerede alle Guldalderdigtere og indførte Bjørnson og Ibsen på den danske scene. Den arv lever vi stadig på, og hun kan stadig inspirere en Per Olof Enquist til "Fra regnormenes liv" eller Linnea Voss' fremragende monolog "Guldfuglen", ligesom vi mødte hende om end i forvrænget skikkelse i serien om 1864.

Heiberg-Selskabet, der blev stiftet i 1971, har netop til formål at udbrede kendskabet til Heibergerne og kulturen og åndslivet i Guldalderen. Her kan man møde alle tidens store personligheder gennem foredrag og oplæsninger, og vi kan spejle os i dem, og lære at forstå hvem vi selv er. Vi lever stadig på arven fra en af de rigeste epoker i dansk historie. Stedet her, Hofteatret, et af de smukkeste og hyggeligste teatterum i Danmark, er i sig selv et bevis på arven fra Heibergerne. Det var her Johanne Luise Heiberg trådte sine barnesko, og her Johan Ludvig Heiberg så hende første gang, og vi kan stadig gå op på balkonen og se minderne om hende.

4/ H.C. Andersen-Samfundet ved Claus Tilling

H.C. Andersens eventyr opleves tidligt i livet. Vi hører dem før vi kan læse selv. Ser måske billeder samtidig. For barnet kommer eventyret ind som noget der på en eller anden måde er sket.

Figurerne er der tidligt, og fragtes ind i voksenalderen som ikoner, der lever et selvstændigt liv. En grim ælling, en lille havfrue, en standhaftig tinsoldat. Hvem kan høre ordet 'standhaftig' uden at tænke på tinsoldaten? Hvis det ikke var pga. eventyrene, hvor havde vi så begreber som fyrtøj og svovlstikker?

Figurerne ligger der til fri afbenyttelse, og de bliver brugt: omskrevet eller illustreret, gjort til skikkelser i et drama eller i en film. Ofte gjort sødladene. – Man vil ikke skræmme de små ved at vise dem den barske realisme der også ligger i Andersens eventyr.

En 101 år gammel statue af Den lille havfrue er ligefrem blevet et turist-ikon for Danmark eller København.

Den smertefulde oplevelse af følgerne

Andersens fortælling *Hjertesorg* blev læst op på festafsteningen af Bente Harbo. Ill. af Vilhelm Pedersen. *Garverken med moppen, der er den uskyldige årsag til den lille piges hjertesorg.*

De fem Halder - og St. St. Blicher - revisited ved Peter Rannes

Forfatteren St. St. Blicher (1782-1842) skriver i begyndelsen af den lange novelle "Jøderne paa Hald" (1828): "Den nuværende Gaard af dette Navn er den fjerde, som har været opbygget paa et Jordsmon af nogle Tusinde Alens Omkreds." Den "nuværende Gaard" på Blichers tid var det nuværende Hald, Schinkels Hald fra 1789, som længe har været regnet som "Det femte Hald".

Blicher remser sine fire Hald'er op sådan:

- 1/ "Den allerældste Borg, hvis Tomt endnu hedder *Gammelhald*, laae paa en fordum omflydt Høj i den sydvestlige Ende af Søen.
- 2/ "Han [Niels Bugge] skal have nedrevet *Gammelhald*, og af dets Ruiner opbygget det andet, siden saakaldte *Hald Slot*, ligeledes paa en Banke i Søen; men længere mod Nord"
- 3/ "Denne [Gregers Daa] bygte det *tre-die* Hald, paa en skjøntbeliggende Banke, midt imellem begge de ældre."
- 4/ Ogsaa dette er nedrevet, og det *Fjerde* og Sidste oprejst, noget længere tilbage fra Søen, for omtrent halvtredsindstyve Aar siden.

Det har i mange år været almindelig skolelærdom, at der er fem Hald'er (se også her: <http://defemhalder.blogspot.dk/p/5-x-hald.html>) og at Blicher glemte ét Hald, nemlig det første, som han "bare" – men i overensstemmelse med folkeviddet – kalder "Kongens Skanse". Nu har museumsinspektør ved Viborg

Museum Jesper Hjermand i forlængelse af de udgravninger han og Viborg Museum foretog på det såkaldte Niels Bugges Hald (Hald II) og på det første Hald, Brattingsborg, (Hald I) i 2015 mere eller mindre givet St. St. Blicher – og folkeviddet – ret i sammentællingen af Hald'erne.

I en stort opsat engelsksproget artikel i bogen *Castles at war* (Foreningen Magt, Borg og Landskab, 2015) redegør Hjermand for de fund, antagelser og konklusioner, som bl.a. udgravningerne i Haldområdet i 2015 bragte med sig.

Her er konklusionerne fra artiklen i hans egne, danske ord:

Det næsten runde voldsted Gammel Hald - Hald II - er formodentlig ældst, og er et ganske stort voldsted, der sandsynligvis aldrig bygges færdigt. Ved arkæologiske undersøgelser i 1908 og i de sidste to år er der kun fundet beskedne spor af bygninger og aktivitet. Der er fundet en enkelt mønt fra Erik Klippings tid, så en mulig datering til 1200-tallet

virker ikke urimelig. En mulig bygherre kunne være familien Eberstein, en greve-slægt og blandt det absolutte toparistokrati i Danmark, som i 1200-årene nok har kunnet ønske sig en repræsentativ borg tæt på Viborg, og som vi ved ejede Hald.

Borgen ude i Hald sø kaldes Hald Slot eller Hald III. Den ældste borg opføres og bebos af ridderen Niels Bugge og nogle af han efterkommere. Niels Bugge er i stadig centrum af de mange stridigheder under kong Valdemar Atterdag (1340-1375) og bliver slået ihjel i Middelfart 1358, højst sandsynligt efter ordre fra kongen. Historikeren Anders Bøgh karakteriserer ham som: "... en af 1300-tallets absolut rigeste, berømteste og mest betydningsfulde mænd".

I 1393 skænkes Hald Slot til Viborgs biskop af dronning Margrethe I (1387-1412), mod at den nedrives og byggematerialerne benyttes ved Viborg Domkirke, formodentligt til bygningen af Vore Frue Kapel på Domkirkens sydside. 30 år senere sikres borgøen med en række ege-pæle under biskop Lave Glob i 1423. Det skete i forbindelse med udbygningen af en eller anden form for biskopsresidens der ikke nødvendigvis var befæstet.

Det Hald Slot eller Hald ruin som vi kan se rester af i dag opføres af den sidste katolske biskop i Viborg Jørgen Friis i 1528. Hald Slot er på det tidspunkt en topmoderne forsvarsborg med tykke volde og et stort rund kanonrondel-tårn. Jørgen Friis var den ene af de to centrale aktører i reformationsbegivenhederne i 1520'erne. Begivenhederne medførte at Viborg, med reformatoren Hans Tausen i

spidsen, allerede i 1529 fik kongens tilladelse til at nedrive de 12 sognekirker og indrette de to tiggermunkeklostre til protestantiske kirker.

Brattingsborg eller Valdemars Skanse (Hald I) er tolket som et belejringsanlæg på grund af voldstedets placering, størrelse og udformning. Valdemars Skanse har rummet en stor kastemaskine – en blide – så Kong Valdemars Atterdags (1340-1375) folk kunne overvåge adgangen til og således belejre Niels Bugges borg – Hald Slot.

Medlem af bestyrelsen Per Vibskov Nielsen:

Steen Steensen Blicher har spillet en betydelig rolle i det meste af mit liv, idet jeg er vokset op midt i kulisserne til ikke bare hans noveller, men også Blichers eget liv. Jeg voksede nemlig op i Kjellerup 20 km syd for Viborg og 7 km øst for Thorning.

Underligt nok kan jeg ikke huske noget om, at vi læste Blicher i folkeskolen der i 70'erne, men til gengæld husker jeg fra skolen tydeligt børnene fra godset Aunsbjerg, som var berømt ikke mindst på grund af Blicher.

Jeg husker også jeg fulgte med i Midtjyllands Avis, som havde en daglig føljeton, om de mennesker Blicher mødte på heden som fx taterne.

Jeg var også opmærksom på at de lokale i Lysgård hvert år ved juletid opførte Blichers E Bindstouw.

Men så gik han nærmest i glemmebogen, indtil jeg begyndte at læse i København og her opdagede og læste netop E Bindstouw. Og som teologistuderende blev jeg for alvor opmærksom på Blicher, for han var jo præst og lige siden har jeg været beskæftiget med hans forfatterskab, som er enestående i dansk litteratur og som jeg gerne vil fremme udbredelsen af.

3/ Heiberg-Selskabet ved Kirsten Dreyer

Jeg vil gerne indlede med at sige tak for invitationen til at komme i dag og sige et par ord om Heibergerne. Da jeg

sagde ja til at komme, gjorde jeg det uden tøven, men jeg må indrømme, at jeg efterfølgende fik mine betænkeligheder, for hvad kan man nå at fortælle om fire store personligheder på 5 minutter, når man også skal præsentere Heiberg-Selskabet? Men jeg vil nu alligevel forsøge, og samtidig også prøve at sige lidt om, hvorfor Heibergerne efter min mening stadig er værd at mindes som en del af den danske kulturarv.

P.A. Heiberg huskes i dag i realiteten kun for de bevingede ord: "Ordener hænger man på idioter", selv om han egentlig ikke havde noget imod ordener som sådan. Han kritiserede i virkeligheden kun, at det var adelige, der fik dem og ikke borgerlige.

Men han sagde mange andre – og kloge – ting, som også har bud til os i dag. Jeg vil blot nævne hans definition af "en Moderat", som lyder: "Således kaldes den, der altid forandrer mening, så at han stedse holder med det stærkeste parti".

Vi har lige markeret, at det var 10 år siden Muhammedtegningerne blev offentligtgjort. Jeg ved ikke, om Heiberg havde billiget dem, men til gengæld ville vi ikke have fået dem, hvis vi ikke havde haft Heiberg, og han betalte en høj pris for sin åbenmundethed, da han blev dømt til landsforvisning juleaften 1799. Det er langt hen ad vejen takket være hans

kamp for trykke- og ytringsfriheden og hans kritik af samfundet, at vi kan sige og trykke alt vel at mærke under ansvar.

Da Heiberg forlod Danmark, sad hans hustru Thomasine tilbage i København med sønnen Johan Ludvig. Hun forelskede sig i svenskeren C.F. Gyllembourg og begærede skilsmisse under henvisning til, at hun aldrig havde elsket Heiberg. Nu havde hun opdaget kærlighedens og erotikkens betydning og gjorde oprør. Når vi kunne fejre 100 året for kvindernes stemmeret den 5. juni i år, skyldtes det bl.a. Thomasine. Hun var en af datidens rødstrømper, og det er arven fra hende, vi lever på den dag i dag. Og samtidig er der grund til at mindes hende, fordi hun og Blicher var de første til at indføre realismen i dansk litteratur. Blicher gjorde det med sine noveller, fru Gyllembourg med sine såkaldte "Hverdagshistorier", hvor hun sætter problemer under debat, og som giver et fint billede af livet i biedermeiertidens Danmark, der foregriber det moderne gennembrud.

Johan Ludvig Heiberg var ikke oprører som sin fader. Til gengæld giver hans vaudeviller et fremragende tidsbillede af Guldalderen. Og vi skylder ham også "En Sjæl efter Døden", der foregriber senere tiders revyer, ligesom romancen "Natten er saa stille" med Weyses musik er en af periodens smukkeste og mest stemningsfulde sange. Men hans vigtigste bidrag til eftertiden er, at han var med til at lægge grunden til vores følelse af nationalt sammenhold. Når vi siger "Elverhøi", der blot var et festspil til den senere Frederik VII's bryllup med Frederik VI's datter Wilhelmine, siger vi også kongesangen. Vi rejser os, og det løber

råbte til ham: "Hele huset er væk!" Der efter tilbragte han hele natten i en rullestue på Christianshavn.

I skriftet "Tilbageblik paa mit Liv og mit Forfatterskab", som Ingemann udsendte i 1837 på opfordring af den franske litterat Xavier Marmier, skildrer han den kolossale indvirkning bombardementet havde på ham. Han skriver: "Den livslyst og munterhed, som i min barndom var fremherskende, blev tilbage-trængt i mit liv. Min mors og fire brøders død i de følgende år vakte hin elegiske stemning, hvori sjælen søgte sit hjem."

Udgifveren af Ingemanns lille, selvbiografiske skrift pastor J. Galskjøt tilføjer: "På hans fædrelands hovedstads rygende brandtomter stemtes også Ingemanns harpe lige som St. St. Blichers og Carsten Hauchs, der begge havde gjort voldtjeneste lige som ham, og af hvilke Blicher fik sin tidligere digtning brændt på samme måde som Ingemann."

Man må formode, at Ingemann, Blicher og Hauch lærte hinanden at kende i denne periode. De tre rædselsnætter var egentlig kun begyndelsen til syv smertelige år med tab af flåden, hovedstadens ødelæggelse, statsbankerotten i 1813 og endte med den ydmygende fredsslutning i Kiel, tabet af Norge og opløsning af det gamle, dansk-norske nordsoimperium.

Det var på denne baggrund af national katastrofe og slægtens undergang at Ingemanns digtning blev til. Der var tillige tuberkulose i slægten, og hans første digteriske arbejder er præget af melankolske drømme og dødsfantasier. Ingemann var således ikke blot af sine personlige erfaringer født ind i romantikkens drømmeverden, han tilhørte bevægelsen med hud og hår. I modsætning til Goethe og Oeh-

lenschlæger vendte den unge Ingemann ryggen til livet og ville som den tyske digter Novalis ophæve det endelige i det evige, og i poesien behandle det hinsidige som den sande virkelighed. Først gennem sit venskab med Grundtvig fik han sin virkelighedssans vakt, og et toårigt ophold i Frankrig og Italien åbnede hans øjne for billedkunstens og historiens betydning. Ingemann var ikke blot en stor patriot, han var også en stor kosmopolit.

I november 1819 skrev Grundtvig et digt med titlen "Til Bernhard Severin Ingemann som de sorte Ridders Skjald" i det eksemplar han fik overrakt ved hjemkomsten fra sin dannelsesrejse, og hvori Grundtvig opfordrede ham til at klæde sine sorte riddere i lyse farver.

Her startede den åndelige genfødsel af folkeånden i dansk kultur.

I det store, episke digt fra 1824 Valdemar den Store og hans Mænd hedder det: "Århundredstjernen for tolvte gang/ sig over Golgatas kors opsvang! længst østens stråle i Norden lyste! mens Danmarks hjerte i døden gyste! – Stig op af graven, du slægt, som døde! forkynd dit fald og afmal din brøde! Advar os for udslættelsens dom! I store ånder, som over jord, med frelsens evige banner for! Dér Herren mægtig sin hånd udstrakte, og folkeånden til liv genvakte. – Hvad heller raser i blinde lyst, fortvivlet slægt mod sit eget bryst! Da ryster sjælen og vækker ånden og styrker hjertet og ruster hånden! Til dansk og stor og til herlig id/ til Danmarks frelse i nødens tid."

Læst uden et kritisk forbehold drejer Ingemanns historiske digt sig om et højdepunkt i den danske kultur og opfodreren til en fornyelse af arven med udgangspunkt i landets egne rødder.

Præste-, degne- og jordemoderost af Magne Juhl (1)

I Blichernoter september 2015 nævnes, hvorledes Maren Blicher (gift med præst i Vorning, Kvorning og Hammershøj, Jens Blicher, en fætter til St. St. Blicher) stod for ordningen af det alt sammen, og hun rejste også til Anneksgården i Hammershøj og lavede ost af mælk leveret af nogle gårde, der hørte under Fussingø. Osten var så godt lavet, at hun fik præmie for den, og den blev endog sendt til København og solgt der. Hun fik tredje guldmedalje 1829 fra Det kongelige danske Landhusholdningsselskab.

At en præstekone kunne lave ost og endda god ost virker måske ikke så mærkeligt, eftersom præsterne jo ofte tidligere selv drev de ret store præstegårde, men at en jordemoder, som fru Weis (i Henne og Lønne (1829-1911), skulle lave ost, synes ikke oplagt. Jordemoderboliger tillod ikke den store mælkeproduktion. Hendes søn skrev (2), at han hver sommer var med sin moder ude at lave ost. Det var skik, at jordemoderen lavede ost forskellige steder i sognet, og han måtte rundt til bønderne og bede dem om at komme med lidt mælk til ost, hvortil de var meget villige.

Forklaringen synes at være, at mælk tidligere var en del af lønnen for både præster, degne/lærere og jordemødre.

Den forklaring fremgår af oplysninger i forskellige årbøger fra Thisted amt.

I barndomserindringer fra Snedsted i 1850'erne nedskrevet af Graves Nørsgaard (3) står: "Småredslet blev jo afløst, men mine forældre vedblev i mange år at få leveret mælk til ost. Fader havde efterhånden købt så megen jord, at vi til sta-

dighed holdt 6 køer, alle fortrinlige malkere og stærkt fodrede. Skoledistriktet blev delt i flere kredse, hvorfra vi så i ostetiden med nogle dages mellemrum hentede mælken ved at køre rundt med store tønder, og fra huse og gårde kom de så med deres mælkespande og fyldte degnens tønder med dejlig sød mælk (middagsmælk). Alle blev beværtet med kringler og mjød, som vi medførte i vognen. Af den hjembragte mælk i forening med vore egne køers mælk lavede mor så sin vidt bekendte Thyboost. Med de tre nærmeste skolen liggende gårde "byttede" hun mælken, d. v. s. hun fik middagsmælken af deres køer den ene dag, og de af vore en anden, alt efter tur. Der ved blev det en betydelig produktion af sødmælksost /Thyost), så mor om efteråret kunne sælge ca 320 pund, foruden det ret betydelig kvantum, der brugtes i huset. I almindelighed hengemtes dog en del ost til efter jul, ja undertiden helt hen på foråret og solgtes da til hotellerne i Thisted eller gennem en ven i København til hoteller der, og prisen var da 3 mark pr pund".

Fra nogenlunde samme tid er omtale fra Hundborg præstegård, hvor datteren, Agnes, (4) fortæller: "En ret mærkelig tienstydelse var, i alt fald i de års Hundborg, en vis mængde frisk sød mælk, som af bønderne på en nærmere fastsat dag kørtes til præstegården i store spande. (En lignende leverance, men i mindre format, til jordemødrene). Jeg husker ikke, om mælken arriverede på én dag, men ret nervepirrende var det for en ung, købstadfødt husmoder at blive stillet overfor

den opgave hurtigst muligt at forvandle den masse af fed, let fordærvelig mælk til meget store oste og senere passe og lagre disse. Hvor mor fik kapaciteten fra, forstår jeg ikke. Et faktum er det imidlertid, at mors oste ikke var de ringeste blandt de vidtberømte ”Præste”- og ”Jordemoderoste” fra Thy, og gamle breve, blandt andet fra mors onkel i København, justitsråd Gjern, melder i prosa og vers om begejstringen, når en sådan vellagret kæmpeost nåede familien. Et sted står i brevet:

Når glade vi fester med kræsene Gæster
Staar Osten fra Thy I højeste Ry.

I et andet brev:

Det lækre fede ”Møllehjul”, som I har
annonceret,

Det er nu vel og lykkeligt til Staden ar-
riveret.

Med dyb Respekt og Hjertens Tak, de
nu bli'r ”expederet”,
”Respekten” gælder Præstens Viv, som
har det fabrikeret.

Som forberedelse til denne første leve-
rance måtte anskaffes ostepresse, forme
og meget mere, men mor lærte altså også
i ostekapitlet at klare situationen”.

Fra Klim sogn i Thy fortæller Jens Ro-
lighed (5): ”Man kærnedede smør og lavede
ost i hjemmene. Degnen og jordemoderen
fremstillede også smør og ost. De samle-
de mælk sammen dertil, idet de sendte
bud, når de kom for at afhente den; man
kaldte deres ost degneost og jordemo-
derost. Da de tyske soldater i 1864 fra
Aggersund kom til Klim, listede en af
dem sig ind til en husmoder og fik lidt af
den nylavede ost, det var forbudt, men
snart kom der flere ind for at smage. Ost

og smør kunne sælges til en forret-
ningsmand i Holm, hvor der kunne fås
varer i bytte. Smørret og osten fragtedes
til Aggersund, hvor en damper fik det
ombord”.

Om Steen Steensen Blicher selv har
modtaget mælk som tiende, og om han
har kunnet lide ost, er uvist.

Ovennævnte forhold med aflønning i na-
turalier i form af mælk til fremstilling af
ost (og smør) er nu omkring 150 år senere
ukendt og derfor værd at omtale.

Det er uklart, om en sådan ostefremstil-
ling kun er sket i visse egne af landet, så
yderligere oplysninger herom modtages
gerne af forfatteren
(magnejuhl@hotmail.com).

Noter

1. Magne Juhl ”Jordemødre i Henne og Løn-
ne sogne”, Vardesyssel Aarbog 2011 s.76-90.
2. H.J.Weis ”Erindringer fortalt for slægt og
venner”, Vestjyder fortæller, Varde, 1971 s.
76-90.
3. Graves Nørgaard ”Barndomserindringer fra
Snedsted i 1850erne”, uddrag ved P. L. Hald,
Historisk Aarbog for Thisted Amt 1942 s.
237-246.
4. Agnes Bruun f. Licht ”Barndomsminder fra
Hundborg Præstegaard i 1860erne, Historisk
Aarbog for Thisted Amt 1943 s. 307-326.
5. Jens Rolighed ”Fra Klim sogn i sidste
halvdel af forrige århundrede”, Historisk Aar-
bog for Thisted Amt 1959 side 88-101.

Redaktøren mener at kunne bekræfte, at der i
det blicherske hjem i Spentrup må have fun-
det en udmærket ”mælke-industri” sted, da
Ernestine var en dygtig husmor. Bl.a. har jeg
fremsat en påstand i min bog *Blicher og Him-
melbjerget*, at det var Ernestines høns, gæs
m.m der betalte, når de mange auktioner i
præstegården blev aflyst. EH

ning begyndte i 1819 i Thorning og slut-
tede i 1847 i Spentrup. Han og Ernestine
fik ni børn på 21 år.

I den tid udgav han bladet *Nordlyset*,
jagttidsskriftet *Diana*, 8 bind noveller
med ca. 90 noveller, fem digtsamlinger
og skrev artikler først i *Randers Avis* og
derpå i en årrække over 60 store artikler
i *Jyllandsposten* og mange andre aviser
samtidigt med at han 6 år igennem opret-
tede og deltog i Danmarks første folkefe-
ster på Himmelbjerget, der dannede mo-
del for folkefester overalt i Danmark, ik-
ke mindst på Skamlingsbanken fra 1844.

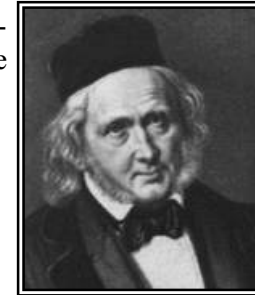
Og så var der også et job som sogne-
præst ved to kirker der skulle passes, og
dermed skulle han også tage del i sorger
og glæder hos sin menighed. Han gik og-
så på jagt, og rejste jævnligt til Køben-
havn. Dertil kom rejsen til Sverige og
rejsen langs den cimbriske halvø fra
Hamburg til Skagen og alle fodturene i
Nordjylland, Vestjylland og på øerne.

Godt vi har hans erindringer og hans
breve.

Det hele samlede sig på Himmelbjerget
med tanker om et nyt Danmark med en
vågen befolkning, med en ny grundlov
og et regerende råd til afløsning af Stæn-
derforsamlingere og den konservative
embedsmandsregering, et råd magen til
det man havde i Norge.

Det oplevede han ikke. Han døde i de
såkaldte martsdage 1848 før den første
slesvigske krig brød ud.

Den, hvor han ville stille op med sig
selv og alle sine sønner.

2/ B.S. Ingemann- Selskabet ved Niels Kofoed

B.S. Ingemanns for-
fatterskab udgør et
væsentligt bidrag til
den danske kulturarv
i kraft af forfatterens
historiske romaner

og morgen- og aftensange. Også som
person er han centralt placeret i roman-
tikken med sine mange venskaber. Han
var personlig ven med Grundtvig, Bli-
cher, Carsten Hauch og H.C. Andersen,
og han favnede bredt på grund af sit ven-
lige og tolerante væsen. Som student op-
holdt han sig i København i 1807 under
englændernes bombardement, efter at
han havde aflagt studentereksamen i
1806. Den kendte overhofmarskalk A.
W. Hauch var chef for kronprinsens liv-
korps, og studenterne deltog aktivt i for-
svaret af hovedstaden. Hvor lille og spin-
kel Ingemann end var, så deltog han i
krigen og vandrede afsted med en mu-
sket på nakken. Han måtte døje den yd-
mygelse, at en gammel kone, som så ham
gå forbi, udrød: ”Herregud! Skal han
også med.”

I alt deltog 600 studenter og blandt
dem Ingemann, Blicher og Carsten
Hauch. Trods den gamle kones bemærk-
ning steg Ingemann med de andre op på
Nørrevold, hvor han tilbragte hele natten.
En bombe dræbte to studenter i nærhe-
den af ham, og da dagen gryede så han
over sit hoved en kappe og et afskudt ben
hænge i et af voldens træer.

Han boede dengang på hjørnet af Fiol-
stræde og Krystalgade. Da han træt og
fortumlet ville gå op ad trappen til huset,
blev han standset af en matrosdreng, der

H.C. Andersen: Barnet, fantasien, stedet, genrebruddet og mønsterbruddet, ironien og humoren samt hverdagsproget som det danske.

Grundtvig: Er jo ikke repræsenteret her, men burde naturligvis nævnes for sin folkelighed.

5. Det er hos digterne vi stadig kan få indsigt i og følge skabelsen af det nationale som det kunstneriske livtag med og formuleringen af det folkeligt-nationale syns gennembrud. De opdager **stederne** – de opdager **landskaberne** – de (gen) opdager **sproget** som et **nationalt sprog**. Guldalderdigterne repræsenterer således en kerne i en kulturarv, nemlig arven fra bevidsthedsdannelsen i de tiår, hvor forestillingen om os som et egentligt dansk folk med danske værdier og danske steder etableres.

6. De samme digtere er væsentlige som kulturarv, fordi de (Ingemann, Andersen, Blicher, Grundtvig) er med til at 'erobre', nedbryde og omforme det gamle magt-hierarkis kristendom. De udfolder på hver deres måde sider af Luther og især af et nyt, mere frimodigt forhold til nåden og frelsen som et betingelsesløst forhold. Det er her **kristendommen bliver national og hvor det nationale bliver kernen i kristendommen**.

Der er således mange grunde til at de Guldalder-forfattere, vi her er samlede for at drøfte og hylde ved Steen Steensen Blichers fødselsdag, regnes blandt det væsentligste overhovedet i forestillingen om dansk kulturarv. Vi kan hos Guldalderforfatterne få indsigt i de forestillinger, der førte frem til de tvetydige forestillinger om os selv.

1/ Blicher-Selskabet ved Erik Harbo:

Da alle her kender Blicher særdeles godt, vil jeg hellere tage udgangspunkt i, hvad han beskæftigede sig med i forskellige perioder af sit trods alt lange liv.

I sin ungdom med fader Niels og med opholdet hos familien på Aunbjerg og Hald, var han på vej til at blive opdraget som en lille junkerspire, og arving til Aunbjerg.

Hos fader Niels var det latinen og græskens, der blev repeteret, men friluftslivet, jagten spillede nok også en stor rolle, og den blev også udøvet under latinskoleopholdet i Randers, bl.a. på Randers fjord, hvis vi skal tro på selvbiografien.

I København efter 1803 gik meget af tiden efter to års ophold på Falster med at lære engelsk og oversætte *Ossians digte* I og II, et stort arbejde som vi næppe kan forestille os.

Efter tilbagekomsten til København i 1808 efter Københavns bombardement, studerede han flittigt et år og blev cand. theol. kort før jul 1809.

I Randers 1810 fik han tid til at gifte sig med den sortøjede skønhed enken Ernestine i Spentrup præstegård, hvorpå de blev præstegårdsforpagtere i Randlev. Her gik tiden. –Blicher udgav digte og landbrugsartikler og passede gården og den gård han selv købte. Så begyndte han at skrive til bladet *Læsefrugter* og redaktør Elmquist i Århus. Hans præsteger-

JOURNAL holden i Grønland i Aarene 1830 - 1840, af Kolonibestyrelse Wilhelm Christian Hansen. Reenskrevet af min Søn Christian, til dels af mig selv. Kjøbenhavn den 8. Juni - Hansen

Dagbogen kan findes på nettet (Arktisk arkiv) med et forord der forklarer meget om de vanskelige forhold på Grønland for en kolonibestyrelse som Hansen.

Paul Hüttel medlem af bestyrelsen har gennem en bekendt fået adgang til oplysninger om en dagbog optegnet ved et Grønlandsophold af Wilh. Chr. Hansen. *Jesper Bonde Petersen Christensen* skriver om sin morfar Knud Aarup, der var sognepræst på Fyn. Han gik af som 70-årig i 1971 og fandt oldefaderens dagbog fra Grønland på loftet. Den blev senere afleveret til Rigsarkivet. Når vi har fået lyst til at bringe nogle uddrag af denne, er det fordi den foregår på Blichers tid i hans bedste tid i Spentrup fra 1830-1840.

Så spørger man sig selv, hvorfor denne digter med så stor interesse for folket og dets ånd og levemåde, ikke har skrevet om Grønlandere som hans gode ven Inge-mann gjorde. Han anvendte også en dagbog som grundlag for romanen *Kunnuk og Naja eller Grønlanderne* 1842.

Dagbog: 1 Mai 1830 blev jeg udnævnt til Assistent i Grønland og afreiste den 5 te i samme Maaned med Briggen Freden. Kapitain Jeppe Schwennesen. Ankom efter en heldig Reise til Grønland den 16 de Juni. Var paa Reisen i Følge med Skibet Disco Kapitain Peder Schwennesen som vi i Jollen besøgte midt i Atlanterhavet.

På Cronprindsens Eyland

Oktober Maaned. Blev jeg ifølge Skrivelse fra Hr. Major Di' Inspektør Fasting beordret til at reise til Arveprinsens Eyland i Assistent Bistrups Sted, som vi var autoriseret fra Sydgrønland, for at overtage Bestyrelsen af denne Eyland.

November Maaned 4. Afreiste jeg fra Godhavn med Kragjollen Sophie, for at gaae til min Bestemmelse og ankom om Aftenen til Cronprindsens Eyland under stormende Vejr og havde megen Vanskelighed med at komme iland.

5. Natten imellem 4 de og 5 te blev ovennævnte Kragjolle i enmæssig Storm af S.O. sønderslagen eller forlist, og det deriværende mig tilhørende Tøi, samt den ved Godhavn holdte Journal, saavel som Handelsvarer og Proviant bortskyllet af den uhyre Søe. Desaaresag maatte Mandskabet og jeg leve af Sælhundekød hos Grønlanderne i 10 Dage. Om Morgenen blev Vraget af Kragejollen halet saa langt op paa Land som det var muligt. Stormen vedvarede uafbrudt til Aftenen. NB her var ei noget Fartøi paa C. Eylandet. Kajakroere

vare ude for at redde Tøiet, men uden synderlig Nytte. **Marginnoter: (november) 1830** laae i Grønland 120 Hvalfangerskibe, saavel engelske, hollandske og franske. 10 Aar senere var denne Fangst aftaget i den Grad, at ikkun 20 Skibe ankom til Landet. Godhavns

Bygninger ere, sandsynlig paa Grund af de hyppige Bestyrerskifter, i den usleste Stand. Bestyrerboligen ser ikke ud til at være skabt til Ophold for Mennesker. En Violinkasse som flød paa Vandet blev bjerget. Ligeledes en Tønde med Rugmeel som Grønlanderne bagte Kager af paa Kakkellovnen i samme Tilstand som det blev opfisket af Søen i den ituslaaede Tønde.

Marginnoter: 7. Dec. 1830 Kragejollens Besætning bestod af 5 Mand, alle Urgrønlandere. – Efter Forliset toges den gamle Kjøbmandsbolig uden Vinduer i Besiddelse. Heldigvis stod endnu en gl. Kakkellovn opreist, til hvis Opvarmning Kragejollens Stumper tjente og hvorved vi kunde tørre vort vaade Tøi. Mine Klædningsstykker bestod i dem jeg havde paa Kroppen. Alt det øvrige af mit Tøi gik tabt i Søen. – Baadføreren og jeg maatte i flere Dage skiftes til at gaa med eet Par Buxer, da hans ved Forliset vare iturevne.

2 De mig tilhørende [benklæder] bleve opfiskede af Søen hvor Fartøiet var sønderslaget.

Hos Kjøbmand Winding paa Hunde Eiland tilkjøbte jeg mig en Sovesofa som i Mangel af Sengklæder tjente mig til Nattely i efterfølgende 3/4 Aar.

1831 Marginnoter Jan. 28de.

Ved Godhavn kommer Solen ikke over Horizonten i 6 Uger. Ved Upernavik, som ligger 5 Gr. nordligere er Solen borte i 10 Uger.

Paa det høie Land imellem Rittenbek og Arveprindsens Eiland træffer man store Søer indeholdende ferskt Vand, hvori om Sommeren fanges Lax, der ankommer op ad Floderne (?) fra Saltvandet. Paa det lave Land kjører man indhyllt i tyk Taage; derimod naar man kommer op paa de flere 1000 Fod høie Fjelde eller Land træffer man paa Solskindsveir, og seer da Taagen hvile paa det lave Land lig et lille Hav.

Marginnoter: Juni 5. - 14. Paa denne Øe, der har en c. 4 Miils Længde og 1 Miils Brede, opholdt jeg mig i 3/4 Aar uden andet Selskab end nogle faa danske Folk af den lavere Klasse og c. 50 Grønlandere. Dette Ophold var det mest trivielle af mit Liv i Grønland, allerhelst da mine Bøger var forliste, havde forlidet at tage Vare og ikke et eneste Menneske af mine Lige at tale med. Ingen Bjørne eller Rensdyrjagt, som senere ved Upernavik interesserede mig saa meget og forkortede de lange mørke Dage, fandt her Sted.

August d. 1. Afreiste fra denne elendige Øe, hvor man kun behøvede at opholde sig i saare kort Tid for at slø-

ves saavel paa Legeme som Sjæl. At et ungt Menneske ansættes et saadant Sted er uforsvarligt i høj Grad.

Godhavn fra 1831

26.8. Godhavn er et meget behageligt Opholdssted i Grønland. Det beboes af Inspecteuren, Kjøbmanden og Assistenten. Om Sommeren træffe ofte mange Mennesker sammen her, dels fra andre Kolonier og dels Reisende fra og til Danmark. Her findes den bedste Skibshavn i Grønland.

Marginnoter 12.2. Til at fange en Hval behøves mindst tre Slupper, hver forsynede med 6 Roere og en Styrer. Fangeredskaberne bestaar af 2de Harpuner, 4 Stk Hvalliner a 120 Favne, 1 Forgjængerline 6 Favne som anbringes nærmest Harpunen, 6 stk. Lændsere (?), 1 Kapøxe, og andre flere Smaating...

Marginnoter 16.3. den 9de 36 Gr. Kulde med N.O. Vind. Rosing tog det 3die Par Skindbuxer paa ved Arps Eiland. 8°Brændevin var ganske tykt i Flasken og hvid-blakket af Kouleur. 36 Graders Kulde er det højeste jeg har oplevet i Discobugten. Ved Upernavik derimod 42° blæste Østenvind, var utaaelig.

1833 24. Februar. Igaar Morges 19° Kulde. Idag 3° Varme. SDVind. I afvigte Uge er fanget 23 Sælhundede. Tirsdagen d. 29. havde man god Brandvagtslejlighed [at holde udkig efter hvaler], og i Dagens Løb saaes 7-8 Hvaler; men Grønlænderne, som jeg om Morgenens Kl. 6 purrede ud, havde aldeles ingen Lyst til at brandvagte, og da man ikke kan tvinge disse Folk, og der er saa faa Folk i Tjenesten, gik denne Leilighed tabt.

Hjemrejse til København

Afreiste med Briggen Freden og ankom d. 13. October 1833 paa Kjøbenhavns Rhed. Gik strax iland og var samme Dag efter 6 Ugers Søreise i Charlottenlund.

Juli 1834 Ankom Undertegnede og Kone, med Briggen Freden, Kl. 12 Nat paa Havnen, efter tilligemed Disco at have krydset udenfor hele Dagen, [Ankomst 2den Gang til Grønland. Gift med Anna Kirstine Ursin. Gift 26/4.]

Marginnoter 20.7. Det haardeste Veir jeg paa Søen i Grønland har oplevet. I Sneefoget kom vi 2 Mile ud af Kursen og traf Land ved Fortunebai. Kun ved Magtsprog lykkedes det mig at formaae Mandskabet til, ved hjælp af Huerne, at udøse det indtrængende Vand. Far-tøiet fyldtes hvert Øieblik og kun ved Mod og Raskhed lykkedes os at holde det fra at synke. Een af Holmens Matroser erklærede at ingen Redning var.

10. oktober. Ankom Spækbaaden, som den l. dennes afgik til Egedesminde; med samme fulgte Missionair Wandall. – **18. juli.** I denne Uge har Missionair [pastor] Wandall holdt Konfirmation, Barnedaab og Brudevielse, samt dansk Gudstjeneste.

19. Afgik Spækbaaden til Kronprinsens Eiland med Fa-

deværk og Proviant. Ved samme Leilighed afreiste Wandall for at holde grønlandsk Gudstjeneste.

1836 31. marts. Den strenge Kulde. 20-23-240 R, vedvarer endnu. Isen ligger fast over hele Discobugten, og saalangt man fra de højeste Fjælde kan øine; er intet aabent Vand. Vistnok ingen her i Landet føler denne Kulde meer end jeg og min Familie. Det stipulerede Quantum Brændsel til dette Sted er 25 Tdr. Kul og 3 Fv. Brænde, som alt for længe siden er opbrugt, især da her i forrige Sommer opholdt sig 3 forliste Engelskmænd, fra 25. Juli til 16. August og opbrugte en ikke ringe Deel af dette lidet Quantum. Holde Kontrol med dem var mig umuligt, da jeg havde Forretningerne ved Logen, og maatte overlade Tømmermanden Tilsynet. – Tilmed fik Mandskabet kogt deres Mad og opvarmet deres Stue indtil de flyttede ind i de grønlandske Huse, hvilket skete saa sildigt, fordi Grønlænderne intet Spæk havde, og Kjøbmanden lige saa lidt. Dette tog et betydeligt Hul i Brændselet, som nu kun bestaar i noget vaadt Flydebrænde, som hentedes flere Miil herfra, og uden dette maatte jeg med Kone og to Børn være udsatte for den største Nød.

1836 Mai 31. Ifølge engelske Aviser ere efternævnte Hvalfangerskibe forliste i forrige Aar 1835: (liste)

Jan. 28. 1840 Ved Flagets Heisning salutedes som sædvanlig paa Kongens Fødselsdag. Rigtignok bekræftede det sig ved de engelske Hvalfangeres Ankomst at Kongen [Fr. den 6.] var død, men deraf vidste selvfølgelig vi, udenfor den øvrige Verden Boende, intet.

Februar 11. For første Gang i dette Aar skinnede Solen ind ad vore Vinduer Kl. omt. 1.

April 27. Afsatte, efter instændig Anmodning, en stor medfødt Gevæxt paa et Øre af en Grønlænderinde. Denne Udvæxt veiede over 4 Lod (60 gram) og er i Spiritus tilligemed nogle andre Sager overleveret Professor Eichricht. I den stærke Varme i det grønlandske Huus blødte Saaret meget, hvorfor jeg beordrede Patienten indlagt i Folkestuen under Mandens og een af Mandskabets Vagt og Tilsyn. Dagen efter dansede hun af Glæde over at være bleven sin mangeaarige Byrde qvit.

Juni 7/8. Pintse. Ankom Brevskaber fra Godhavn med Skibet Lady June, Kapt. Harrison, hvorved det skrivtlig bekræftedes at Kong Frederik den 6te var død.

1840 22. November. Eftmrd. Kl. 3 faldt Ankeret paa Kbhvns Rhed.

Efter 27 Aars Tjeneste (1830-1857) blev jeg ifølge Kongl. Resolution entlediget af den kongl. Færøeske Handels Tjeneste i Naade og med Vartpenge ifølge Pensionsloven 16 Aar i grønlandsk og 11 Aar i færøisk Tjeneste. Marts 21de næstefter, blev jeg allernædigst udnævnt til virkelig Kammeraad med Bestalling af nævnte Dato. Hansen

hvad kulturarv kan være. Jeg har altså søgt at udskille 3 forskellige 'lag' i ordet kultur:

Artefakter / materiel kultur

Sociofakter / socialkultur

Mentefakter /bevidsthedskultur

Der er en tilbøjelighed til at gøre den første, artefakterne, til det, der er indholdet i forestillingen om, hvad kulturarv er og rummer: Museernes samlinger, bygninger, arkitektur, gravhøje, kunstgenstande.

Den anden, nemlig sociofakterne, er imidlertid mindst lige så vigtig som bærende i kulturarven. Sociofakterne er sådan lidt populært sagt vores evner til og tradition for at danne fællesskaber og for det disse fællesskaber rummer. Det handler for eksempel om begreber som: Demokratisk tænkning, folkelighed, foreningsfællesskaber, viljen til frivillighed, tillid, magtdistance, forholdet til det fremmede

Den tredje, mentefakterne eller bevidsthedsdannelsen, er så måske endda det lag af kulturarven som er den virkeligt relevante, når det gælder litteraturen og de litterære tekster. Litteraturen og dermed forfatternes værker rummer den bedste indsigt, der findes, til at forstå en periodes bevidsthedsformer og de lange linjers dobbelthed af kontinuitet og brud på kontinuiteten. Litterære tekster kan både skildre de bevidstheder og bevidsthedsformer, som hersker, og de mentaliteter, der beherskes. Litteraturen er den del af vores kulturarv, som klarest og mest skarpt kan føre os som moderne mennesker ind i de erfaringsformer og bevidsthedskonflikter, som formede det, der blev forudsætningen for vores sam-

tids former og prioriteringer.

4. Litteraturen er altså det vigtigste medium, når det gælder bevidsthedshistorien og indsigten i samme! Lad mig lade vore fire digtere udgøre et eksempel:

Guldalderdigterne lever og skaber deres kunst i en periode, som formentlig er vigtigere end nogen anden, når det gælder etableringen af moderne forestillinger om 'danskhed'. Digterne indgår centralt i dannelsen af den nationale forestilling – *nation building* – (Benedict Anderson), som finder sted i deres samtid, og hermed bidrager de til skabelsen af forestillinger om det landskab og de steder (topoi), der kunne gøres til genstand for en symbolisering, så de nye, frembrydende folkelige forestillinger kunne danne deres rum. Det var jo forestillingen om folket som suveræn, der var det mest revolutionære i samtiden overhovedet (Ove Korsgaard). Forestillingen om at 'folket' kunne bære et ansvar for riget var indtil da næsten uhørt. Den hierarkiske, feudale, stands- og privilegiebestemte magt blev brudt ned og erstattet af den langt mere horisontale forestilling og folket som magtens subjekt. Eksempler på Guldalderens forfatters bidrag til denne 'nation building' kunne være:

Blicher: Kjær est du, Fødeland / Heden som topos / det nære og det fremmede
Heiberg: Det nationale teater og det både som forfatter og som forvalter.
"Elverhøi"

Ingemann: 'Opdager' barnet og det barnlige (sammen med Andersen) som en grundforestilling i en mild kristendom og i kunsten. Skriver foruden nationale salmer og sange de store historiske helte-epos.

Vores Kulturarv

Aftenens indleder var professor Johs. Nørregaard Frandsen ved Syddansk Universitet (medlem af vort selskab)

Guldalderens forfattere og deres værker er dansk kulturarv: Blicher, Andersen, Ingemann, Heiberg

Skriftet her sammenfatter hovedpunkter af mit foredrag holdt i Hofteatret ved Blicher-Selskabets arrangement den 11. oktober 2015.

1. Jeg vil indlede med at slå fast, at mennesker snarere har fødder end rødder! Naturligvis er kultur og kulturarv noget med at være forankrede, altså have rod i noget. Identitet spejles i det, vi kommer af. Selvgenkendelse finder sted blandt andet i forhold til traditioner og sædvaner, så i den forstand har mennesker rødder. Der er imidlertid efter min mening væsentligt at forstå, at kulturen og dens former skabes i bevægelse, ved brud, ved nyfortolkninger, snarere end i kontinuiteten. Store digtere og forfattere, eksempelvis, er ikke store og betydningsfulde fordi de gentog en kanon, men fordi de trådte nye veje og fordi de skabte nye genrer. Kulturarv, altså det vi henviser til som 'bagkatalog' for vores identitet som folk, er som hovedregel også blevet synlig som kulturarv, fordi vi har bevæget os. Traditioner og arv opstår når vi bevæger os, ikke i stilstand. Derfor siger jeg at mennesker har fødder, ikke rødder!

2. Kultur er et af de vanskeligste ord i vort dagligsprog og vokabularium. Kultur er for eksempel både det, vi *har* og det vi *er*. Kultur er både tekst og kon-

tekst, uden for og inden i. Kultur er både det *nære* og det *fjerne*, det *identiske* og det *fremmede*. Når vi så sætter ordet **arv** på til ordet kulturarv, så bliver det ekstra komplekst.

Ordet kulturarv henviser selvfølgelig til det vi 'står på' og 'er kommet af'. Det er et relativt nyt ord – i hvert fald i folkesmunde. Det er opstået dels som et politisk udtryk, dels som et udtryk for at kulturen i stadig højere grad er blevet en arena og dermed en slag- eller arbejdsmark! Kulturen og dens former bliver i stadig højere grad erkendt som en del af en helt nødvendig forvaltning af værdier og interesser i et moderne samfund. Kulturen er blevet aktiv på en ny måde. Den skal skabe identifikation og værdifællesskaber i et moderne samfund, hvor traditioner, sædvaner og gentagelser får stadig mindre betydning. Altså jævnfør min lille fortale om 'fødder' og 'rødder'!

Mens ordet '**kulturarbejder**' stammer fra midten af det 20. århundrede, så dukker '**kulturarv**' vist først for alvor op i 1980'erne. I 2004 foreslår daværende kulturminister Brian Mikkelsen udarbejdelsen af en såkaldt 'kulturkanon'. Det sker på baggrund af at en række fagfolk især inden for litteratur har peget på, at der savnes rettesnore for værk- og tekstlæsning i skoler og uddannelser. Med de forskellige kanoner kan man sige at kulturarven nu er udsat for hierarkisering og måling.

3. Begrebet og ordet kultur er som sagt ikke så let at anvende analytisk, så tillad mig at underopdele begrebet lidt, hvorved det måske bliver lettere at forstå,

Velkommen til Blicher-Selskabets årsfest i Hofteatret

Oplæg til aftenen trykt i programmet for årsfesten 2015

Kulturarv: Ordet behøver ikke forklares for aftenens deltagere. – Men for mange er det et ligegyldigt begreb.

Nutiden er fikseret på arbejde/fritid – dvs. sport/ferierejser/Tv og underholdning, krimier/mad/lotto osv.

Hvert 4. år udskrives der valg! Så går der rigtig lang tid med det, og hovederne ruller. I supermarkeder og kiosker kan man hver dag gennem avisernes overskrifter se, hvilke andre hoveder fra populærverdenen, der ruller. Det giver rigelig underholdning. Hver dag ruller alverdens krige over skærmen.

I forhold til vores tid var det, vi kalder Guldalderen, Golden Days, hvor vores forfattere levede, en stille tid, selvom store krige havde farvet Europas og USA's marker med blod.

Den klasse, der havde tid, penge og lyst til at gå i teatret, læse bøger, se på kunst, – ja måske foretage en udenlandsrejse, udgjorde en lille del af befolkningen. Men de skrev og fortalte, og det blev så deres kulturarv til os.

Men så skete der alligevel det, at folket efter bondens frigørelse 1788 blev vakt (over en lang årrække). Mange mener, at Grundtvig var manden, men spørgsmålet er, om det ikke er nogle helt andre personer vi skal have fat i, her iblandt vore fire digtere.

Grundtvig taler om den nationale genfødsel. Det talte Blicher om allerede i 1839 og fortsatte dermed til sin død i 1848. Hvis vi skal have syn for sagn, så har redaktøren Otto Borchsenius gennem en lang række artikler beskrevet den po-

litiske situation, som han oplevede den bl.a. i bogen om *Himmelbjergpræsten* (Blicher), beskrivelsen af *Stillestands-mændene i Fyrrerne, Poul Rytter og hans Athelaner* (Carl Ploug) og mange flere.

'Vore digtere' gennemløber hver for sig en stor udvikling, men de har hele tiden beskæftiget sig med samtiden og i 1848 føres de i nogen grad sammen i begejstringen, der opstod i forbindelse med de slesvigske krige 1848-50 (Blicher oplevede det ikke, da han døde i martsdage 1848, hvor København stod på gloende pæle).

Blicher var som ung og yngre konservativ, men blev efter 1836 liberal og demokrat.

Ingemann var Ingemann, og blidheden forhindrede ham i at samarbejde med Blicher i 1839 på Himmelbjerget, men læs ham og opdag, hvor mange tanker der før gennem hovedet på ham.

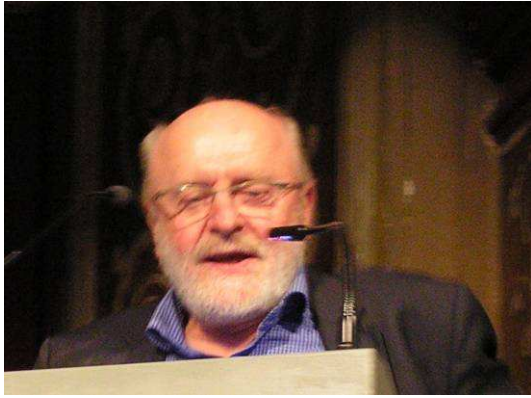
Heiberg var i sin ungdom frisindet (arv fra faderen), men blev efterhånden konservativ.

H.C. Andersen beskæftigede sig med det hele. Læs hans romaner og opdag en helt anden forfatter end ham der fortalte eventyr for børn.

Alle var de fascinerede af Det Kgl. Teater og skuespilkunsten, og i perioder af deres liv optog det meget af deres opmærksomhed.

Alle var de inspireret af den unge Oehlenschlägers værker og hans nordiske tankegang.

Vi kan bruge dem i dag – og det vil vi bl.a. gøre med det program, som vi har sat op her på Hofteatret i aften. God fornøjelse!
Erik Harbo sept. 2015

Medvirkende ved årsfesten

Johs. Nørregaard Frandsen
Niels Kofoed
Claus Tilling
Peder Porse. Fra *E Bindstouw*
Kirsten Dreyer

På modsatte side
En Sjæl efter Døden med Paul
Hüttel og Erik Harbo
Don Juan med Henrik Metz, Tri-
ne Vestergaard og Uffe Henriksen
Faawal Marri med Bente og Erik
Harbo

